

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA EMOTSIONAL XAVFSIZLIKNING AHAMIYATI

Saparova Mehribon Saburovna

Qoraqalpog'iston Respublikasi Beruniy tumani 6-DMTTashkiloti tarbiyachisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20395665>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida emotsional xavfsizlik muhitining bolalar rivojlanishidagi o'rni ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, emotsional xavfsizlikning bola shaxsining psixologik barqarorligi, ijtimoiy moslashuvi, kommunikativ kompetensiyasi va ta'lim jarayonidagi faolligiga ta'siri yoritilgan. Tadqiqot davomida pedagog va tarbiyachilarning emotsional muhit yaratishdagi vazifalari hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning samaradorligi tahlil qilinadi. Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional himoyalanganlik hissini shakllantirish orqali sog'lom psixologik muhit yaratishning dolzarbligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: emotsional xavfsizlik, maktabgacha ta'lim, psixologik muhit, bola shaxsi, pedagogik yondashuv, ijtimoiy moslashuv, tarbiyachi, emotsional rivojlanish.

Kirish: Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonida yosh avlodning har tomonlama barkamol rivojlanishini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tizimida bolalarning nafaqat intellektual, balki emotsional-psixologik rivojlanishiga ham katta e'tibor qaratilmoqda. Chunki bolaning ilk rivojlanish bosqichida shakllangan emotsional holat uning keyingi ta'lim faoliyati, jamiyatga moslashuvi va shaxs sifatida kamol topishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolaning o'zini xavfsiz, qadrlangan va himoyalangan his qilishi emotsional xavfsizlik tushunchasi bilan bog'liqdir. Emotsional xavfsizlik — bu bolaning ruhiy bosim, qo'rquv, tahdid yoki kamsitilishsiz erkin rivojlanish imkoniyatiga ega bo'lgan psixologik muhitdir. Bunday muhit mavjud bo'lgan taqdirda bola o'z fikrini erkin ifodalaydi, tengdoshlari va pedagoglar bilan sog'lom munosabat o'rnatadi hamda ijodiy faolligi ortadi. So'nggi yillarda pedagogika va psixologiya fanida emotsional xavfsizlik masalasi alohida ilmiy yo'nalish sifatida o'rganilmoqda. Tadqiqotchilar bolaning emotsional holati uning bilim olish jarayoni bilan chambarchas bog'liqligini ta'kidlaydilar. Shu sababli maktabgacha ta'lim muassasalarida sog'lom emotsional muhit yaratish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Maktabgacha ta'limda emotsional xavfsizlik tushunchasi Emotsional xavfsizlik bolaning o'zini ruhiy jihatdan himoyalangan his qilishi, kattalar va tengdoshlari tomonidan qo'llab-quvvatlanishi hamda uning shaxsiy qadr-qimmatini hurmat qilinishi bilan tavsiflanadi. Maktabgacha yosh davrida bolalar tashqi ta'sirlarga juda sezgir bo'lalilar. Shu sababli pedagoglarning munosabati, ovoz ohangi, muloqot madaniyati va tarbiyaviy usullari bolaning ruhiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Agar ta'lim muassasasida doimiy tanbeh, qo'rqitish yoki e'tiborsizlik hukm sursa, bolada ichki xavotir, ishonchsizlik va ijtimoiy chekinish holatlari yuzaga keladi. Bu esa uning keyingi rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Aksincha, mehribonlik, qo'llab-quvvatlash va adolatli munosabat bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Emotsional xavfsizlik quyidagi asosiy omillar orqali namoyon bo'ladi:

pedagog va bola o'rtasidagi samimiy munosabat;

bolaga nisbatan hurmat va e'tibor;

ruhiy bosimdan holi ta'lim muhiti;

tengdoshlar bilan ijobiy muloqot;

bolaning fikrini erkin ifoda etish imkoniyati.

Mazkur omillar bolaning psixologik salomatligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Emotsional xavfsizlikning bola rivojlanishiga ta'siri:

Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional xavfsizlik hissining mavjudligi ularning kognitiv, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Psixologik jihatdan xavfsiz muhitda tarbiyalanayotgan bolalarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va tashabbuskorlik yuqori bo'ladi.

Bunday bolalar:

yangi bilimlarni qiziqish bilan o'zlashtiradi;

tengdoshlari bilan tez muloqotga kirishadi;

stress va qo'rquvni kamroq his qiladi;

ijtimoiy moslashuv jarayonini yengil o'taydi;

konfliktli vaziyatlarni tinch yo'l bilan hal qilishga intiladi.

Emotsional xavfsizlik bolaning nutq rivojlanishiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bola o'zini erkin his qilgan muhitda savol berishdan yoki xato qilishdan qo'rqmaydi. Bu esa uning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantiradi. Shuningdek, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalik davridagi salbiy emotsional tajribalar keyinchalik depressiya, tajovuzkorlik yoki ijtimoiy moslashuv muammolariga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois maktabgacha ta'lim tashkilotlarida emotsional xavfsizlikni ta'minlash profilaktik ahamiyat ham kasb etadi. Tarbiyachining emotsional xavfsizlikni ta'minlashdagi roli:

Maktabgacha ta'lim tashkilotida emotsional muhitni shakllantiruvchi asosiy subyekt tarbiyachi hisoblanadi. Tarbiyachining kasbiy mahorati, pedagogik madaniyati va psixologik tayyorgarligi bolalarning ruhiy holatiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Pedagog quyidagi jihatlarga e'tibor qaratishi lozim: Ijobiy muloqot muhitini yaratish.

Tarbiyachi bolalar bilan samimiy va hurmat asosidagi munosabatni yo'lga qo'yishi zarur.

Har bir bolaga individual yondashuv.

Bolalarning xarakteri, qiziqishi va emotsional holati turlicha bo'lishi sababli individual yondashuv muhim hisoblanadi.

Rag'batlantirish usullaridan foydalanish. Maqtov va qo'llab-quvvatlash bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Konfliktlarni konstruktiv hal qilish.

Bolalar o'rtasidagi nizolarni zo'ravonliksiz va pedagogik usullar orqali bartaraf etish muhimdir.

Psixologik hamkorlikni rivojlantirish.

Ota-onalar va psixolog bilan hamkorlikda ishlash bolaning emotsional holatini yaxshilaydi. Tarbiyachining emotsional barqarorligi ham muhim omillardan biridir. Chunki pedagogdagi stress yoki salbiy kayfiyat bolalarga tez ta'sir qiladi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va emotsional xavfsizlik: Hozirgi davrda ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, inkluziv ta'lim va humanistik pedagogika tamoyillari keng qo'llanilmoqda. Ushbu yondashuvlarning asosiy maqsadi bolaning individual ehtiyojlarini hisobga olish va qulay psixologik muhit yaratishdan iboratdir.

O'yin texnologiyalari, art-terapiya, ertak terapiyasi va interaktiv metodlar bolalarda ijobiy emotsiyalarni shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ayniqsa, o'yin faoliyati orqali bolalar o'z his-tuyg'ularini erkin ifoda etadilar va ichki zo'riqishlardan xalos bo'ladilar. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida “do'stona muhit” tamoyilini joriy etish orqali bolalarning bir-

biriga nisbatan mehribon va bag'rikeng bo'lishiga erishiladi. Bu esa emotsional xavfsizlikning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Raqamli texnologiyalar rivojlanayotgan bugungi davrda bolalarning psixologik salomatligini himoya qilish yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli pedagoglar bolalarning hissiy ehtiyojlariga alohida e'tibor qaratishlari zarur.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tashkilotida emotsional xavfsizlikni ta'minlash bolaning har tomonlama sog'lom rivojlanishining muhim sharti hisoblanadi. Psixologik jihatdan qulay muhit bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi, ijtimoiy faolligini rivojlantiradi va ta'lim jarayoniga qiziqishini kuchaytiradi.

Maktabgacha yosh davrida yaratilgan sog'lom emotsional muhit bolaning kelajakdagi shaxsiy va ijtimoiy hayotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois tarbiyachilar, ota-onalar va pedagog-psixologlar hamkorlikda bolalarning emotsional ehtiyojlarini inobatga olishlari zarur.

Kelgusida maktabgacha ta'lim tizimida emotsional xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda pedagoglarning psixologik kompetensiyalarini rivojlantirish muhim vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
2. Vygotskiy L.S. Bola psixologiyasi va rivojlanish nazariyasi. – Moskva: Pedagogika, 1991.
3. Karimova V.M. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2008.
4. G'oziev E.G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2010.
5. Xasanboyeva O.U. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Ilm ziyo, 2017.
6. Rogers C. Freedom to Learn. – New York: Merrill Publishing, 1983.
7. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development. – Harvard University Press, 1979.